

PERUBAHAN TERHADAP TAHAP PENGETAHUAN PELAJAR MENGENAI DADAH SELEPAS MENJALANI PROGRAM PENCEGAHAN AWALAN

Mahmood Nazar Mohamed

Mohamad Hassan

PENGENALAN

Jikalau pada tahun 70-an dan awal 80-an, dadah dilihat sebagai masalah sosial yang melibatkan pengguna daripada kalangan penagih orang dewasa, pada tahun 90-an dan alaf baru ini pula menampakkan penglibatan banyak belia remaja, dan penggunaan terhadap dadah sintetik yang lebih berbahaya (Mahmood, 2003). Lebih memeranjatkan lagi, pada tahun 1994 hingga 1997 hanya lima orang sahaja yang berumur kurang daripada 13 tahun terlibat dengan dadah, manakala pada tahun 1998 hingga 2001, seramai 42 orang yang terlibat (NADI, 2001). Ini bermakna, dalam masa empat tahun sahaja, wujud seramai 37 orang penagih baru di kalangan remaja yang masih muda. Kewujudan dadah baru seperti *Amphetamine-Type-Stimulants* (ATS) mempunyai permintaan yang tinggi di kalangan remaja masa kini. Pada tahun 2001 sahaja seramai 3,047 orang dikesan menggunakan ATS berbanding dengan 519 orang pada tahun 1997 (NADI, 2001).

Rata-rata juga diperhatikan bahawa program pendidikan pencegahan yang dilaksanakan dengan baik akan mencapai matlamatnya dan ditakrif sebagai berkesan (Kaplin, 1996; Kim et al. 1998; Mahmood, 1996; Mahmood, 1999; Mc Clanahan et al., 1998; Penz et al. 1989; Tobler, 1992). Namun demikian, kebanyakan program pendidikan pencegahan gagal mencapai matlamat kerana tidak dilaksanakan dengan baik (Botvin, et al. 1989; Perry et al. 1989; 1993; Tobler, 1992), contohnya kegagalan program *Drug Abuse Resistance Education* (DARE) kerana kurang bantuan pihak polis yang diperlukan bagi pelaksanaan program berkenaan. Selain itu, motivasi pihak pengendali program juga memberi kesan yang penting kepada kejayaan program (Ennett, et al., 1994). Seandainya pihak guru atau agensi lain melakukannya secara sambil lewa, maka program itu kurang meninggalkan kesan kepada murid-murid yang terlibat (Botvin et al. 1997; Tobler, 1992).

Di Malaysia, walaupun banyak program pencegahan dijalankan, namun tiada yang dinilai serta didokumentasikan keberkesanannya (Mahmood, 2003). Program

PINTAR ini telah dinilai oleh Institut Perubatan Persekutuan dan ia telah menunjukkan kejayaan di peringkat *pilot*. Ini memberi justifikasi bahawa program sedemikian perlu dinilai agar tidak membazirkan sumber terhad yang ada pada kita di Malaysia.

Penggunaan dadah di kalangan pelajar di Malaysia telah mula dikesan pada awal tahun 1970-an (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1995). Masalah ini telah mendapat perhatian yang serius daripada masyarakat, kerajaan dan Kementerian Pendidikan khususnya seterusnya telah mengambil langkah Pencegahan bagi membanteras penggunaan dadah di kalangan pelajar (Kementerian Pendidikan Malaysia, 1995).

Kata orang tua “kalau hendak melentur buluh biarlah daripada rebungnya” juga “mencegah itu lebih baik daripada merawat”. Bagi mencapai hasrat ini, beberapa badan telah bergabung bagi melahirkan satu program pendidikan pencegahan dadah di sekolah (Mahmood, 2003). Badan tersebut ialah Agensi Dadah Kebangsaan (ADK), Kementerian Dalam Negeri (KDN) dan Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM). Pelbagai program pencegahan telah dibentuk bagi mencapai hasrat sekolah bebas dadah pada tahun 2012 (Laporan Dadah, 1998).

Kesedaran mengenai peri pentingnya remaja didedahkan dengan program pendidikan pencegahan dadah bermula pada peringkat umur persekolahan agar ianya dapat mewujudkan kesedaran, sikap, kemahiran sosial dan perlakuan yang bersesuaian serta berusaha menjauhi daripada najis dadah. Program pencegahan seperti ini memberi peluang kepada golongan remaja menguasai kemahiran sosial yang diperlukan bagi menghadapi tekanan rakan sebaya, di samping mengekalkan hubungan antara satu sama lain (Tobler, 1992; Dusenbury, 1996; Dusenbury et al., 1997).

Agensi Dadah Kebangsaan dan Kementerian Pendidikan telah menyusun beberapa program pendidikan pencegahan dadah untuk pelajar sekolah, antaranya ialah Program Kecergasan Jauhilah Dadah, Program Sekolah ADK (Anak Didik Kami), Program Lima Minit, Kuiz Pencegahan Dadah, Program Pembimbing Rakan Sebaya, Pertandingan Seni Jauhi Dadah, Pendidikan Pencegahan Dadah Merentasi Kurikulum, Pameran Van Antidadah dan Program Skim Lencana Antidadah (ADK, 1996). Pada tahun 1998, Agensi Dadah Kebangsaan, Kementerian Pendidikan Malaysia dan Polis Diraja Malaysia telah melancarkan program PINTAR untuk pelajar darjah 4 di sekolah rendah. Program ini telah dilaksanakan di 59 buah sekolah rendah di seluruh negara (Program PINTAR , ADK, 1997).

Program pendidikan pencegahan sememangnya didapati berkesan dalam memberi pengetahuan dan kesedaran mengenai dadah kepada anak muda dan remaja

(Tobler, 1992; Dusenbury, 1996; Botvin, 1997). Lazimnya program pencegahan dadah bertujuan memberi pengetahuan di samping mendorong mereka untuk menjauhi dadah. Seandainya remaja mengetahui bahaya dadah, mereka yang dibekalkan dengan kemahiran sosial yang secukupnya boleh mempertahankan diri daripada dipengaruhi oleh rakan atau pihak yang tidak bertanggungjawab daripada menggunakan dadah.

Terdapat pelbagai program pendidikan yang telahpun mencatat kejayaan seperti *Student Thought Awareness and Resistance* (STAR), *Northland* (Perry et al., 1993), *Life Skill Training* (LST), *ALERT*, *Drug Abuse Resistance Education* (DARE) (Ennendt et al., 1994), *Fast Track* dan bermacam yang lain. Lazimnya, sesuatu program pendidikan pencegahan dibentuk dengan merujuk kepada keperluan sosial, masyarakat sekeliling dan sekolah, di samping keadaan sosiobudaya sesuatu tempat itu (Botvin & Botvin, 1992; Arnode & Robb, 1998; Ellickson et al., 1990; Hawkins et al., 1992; Pentz et al., 1989).

Keberkesanan program pencegahan juga adalah tertakluk kepada pelbagai objektif program berkenaan. Program STAR umpamanya dilaksanakan terhadap remaja yang berisiko tinggi dan rendah, dan kedua-duanya didapati kurang kecenderungan menggunakan marijuana. Hasil kajian Hawkins, et al. (1992), turut mendapati program pendidikan pencegahan dapat mengurangkan kadar ponteng, tabiat agresif serta perlakuan jenayah di kalangan remaja berisiko tinggi. Keberkesanan program juga ditunjukkan melalui peningkatan kehadiran ke sekolah dan prestasi akademik.

Walaupun banyak program pencegahan dadah telah dilaksanakan di sekolah, namun jumlah penagihan dadah bagi golongan pelajar masih membimbangkan. Pada Oktober 2001 sahaja sebanyak 285 orang pelajar di seluruh Malaysia terlibat dengan penagihan dadah berbanding dengan 282 orang pada tahun 2000. Negeri yang paling teratas mencatat jumlah penagihan ialah Pulau Pinang, iaitu seramai 40 orang (Laporan NADI, 2002). Oleh itu, persoalan penting adalah untuk meneliti sama ada pendidikan pencegahan awalan dadah yang diarah untuk membina pertahanan remaja berjaya mengubah tahap pengetahuan pelajar mengenai dadah.

OBJEKTIF

Objektif kajian ini adalah untuk menganalisis perubahan pada tahap pengetahuan potensi bahaya dadah di kalangan pelajar di Sekolah Rendah Kebangsaan (SRK) yang mengikuti program pendidikan Pencegahan Awalan PINTAR. Secara khususnya, objektif kajian adalah untuk menentukan sama ada terdapat perubahan pengetahuan mengenai potensi bahaya dadah di kalangan pelajar yang mengikuti

program Pencegahan Awal PINTAR berbanding dengan pelajar yang mengikuti program separa PINTAR dan yang tidak mengikuti program PINTAR.

METODOLOGI

Kajian ini berbentuk eksperimen dijalankan di tujuh buah SRK Utara Semenanjung Malaysia yang menjalankan program PINTAR (melibatkan pihak sekolah, ADK dan Polis) atau separa PINTAR (tanpa penglibatan pihak ADK dan Polis) dan sebuah sekolah yang bertindak sebagai kumpulan kawalan, iaitu tidak menjalankan sebarang program pendidikan pencegahan. Data kajian ini diperoleh menerusi pentadbiran satu set soal selidik kepada subjek yang berada di tujuh buah sekolah tersebut. Subjek dipilih secara rawak mudah yang terdiri daripada pelajar laki-laki dan perempuan darjah empat yang kesemuanya belum lagi terdedah kepada program PINTAR.

Sebanyak tujuh buah SRK dikenal pasti, iaitu Sekolah Rendah Kebangsaan Ahmad Tajuddin Jitra, Kedah, Sekolah Rendah Kebangsaan Jitra II, Sekolah Rendah Kebangsaan Arau, Perlis, Sekolah Rendah Kebangsaan Tengku Budriah Arau, Perlis, Sekolah Rendah Kebangsaan Sri Penanti Kubang Semang, Seberang Perai, Pulau Pinang dan Sekolah Rendah Kebangsaan Juru Cherok Tok Kun, Bukit Mertajam. Populasi kajian ini ialah seramai 724 orang murid darjah empat. Rasional memilih sekolah ini adalah berdasarkan negeri yang mempunyai kadar penagihan tinggi (Pulau Pinang) kadar yang sederhana (Kedah) dan kadar penagihan rendah (Perlis).

Subjek kajian dipilih secara rawak mudah berdasarkan kepada senarai pelajar darjah empat yang dibekalkan oleh sekolah yang terlibat. Sampel kajian terdiri daripada 448 orang pelajar, iaitu 103 orang murid daripada Sekolah Kebangsaan Ahmad Tajuddin, Jitra Kedah, 50 orang murid daripada Sekolah Rendah Kebangsaan Jitra II, Kedah, 35 orang murid daripada Sekolah Rendah Kebangsaan Arau, Perlis, 80 orang murid daripada Sekolah Rendah Kebangsaan Tengku Budriah, Perlis yang mengikuti sepenuhnya program manakala 95 orang murid daripada Sekolah Rendah Kebangsaan Sri Penanti Kubang Semang, Seberang Perai, Pulau Pinang, 55 orang murid daripada Sekolah Rendah Kebangsaan Juru Cherok Tok Kun, Bukit Mertajam Pulau Pinang yang mengikuti program separa PINTAR dan 30 orang murid sekolah Model Khas Baling, Kedah sebagai kumpulan kawalan.

Instrumen yang telah digunakan untuk kajian ini ialah satu set borang soal selidik yang mengandungi soalan yang bertanya latar belakang pelajar dan lima soalan yang berteraskan pengetahuan mengenai pengaruh dadah. Responden diminta

menyatakan persetujuan mereka terhadap setiap pernyataan dengan menggunakan satu skala likert 3 poin.

Satu kajian awal (*pilot*) telah dijalankan untuk melihat kesesuaian alat kajian dalam pengukuran pengetahuan di samping kefahaman pelajar mengenai subjek kajian. Kefahaman subjek terhadap setiap item dalam soal selidik adalah penting untuk menjamin supaya data diperolehi sah dan sesuai bagi mengukur tahap kefahaman mereka terhadap dadah. Ini kerana subjek yang rata-rata berumur 10 tahun masih muda dan kefahaman subjek mungkin terhad. Penyelidik telah menjalankan tinjauan awal di Sekolah Kebangsaan Jitra II, yang mana 50 orang pelajar darjah empat telah dipilih secara rambang sebagai subjek kajian. Mereka semua dibantu untuk menjawab soal selidik satu demi satu supaya semua soalan difahami dengan jelas dan dapat dijawab. Penyelidik mendapati kebanyakan responden mudah memahami dan dapat menjawab soal selidik tersebut.

Pengumpulan data kajian dilakukan sebanyak tiga kali. Pertama, ia dikumpulkan sebelum pelajar mengikuti program; kedua, ia dikumpul sejurus selepas pelajar mengikuti program; dan ketiga, ia dikumpul enam bulan selepas pelajar menamatkan sebarang program berkenaan. Pelajar kumpulan kawalan tidak mengikuti program, dan melakukan aktiviti harian dan pembelajaran seperti biasa.

DAPATAN KAJIAN

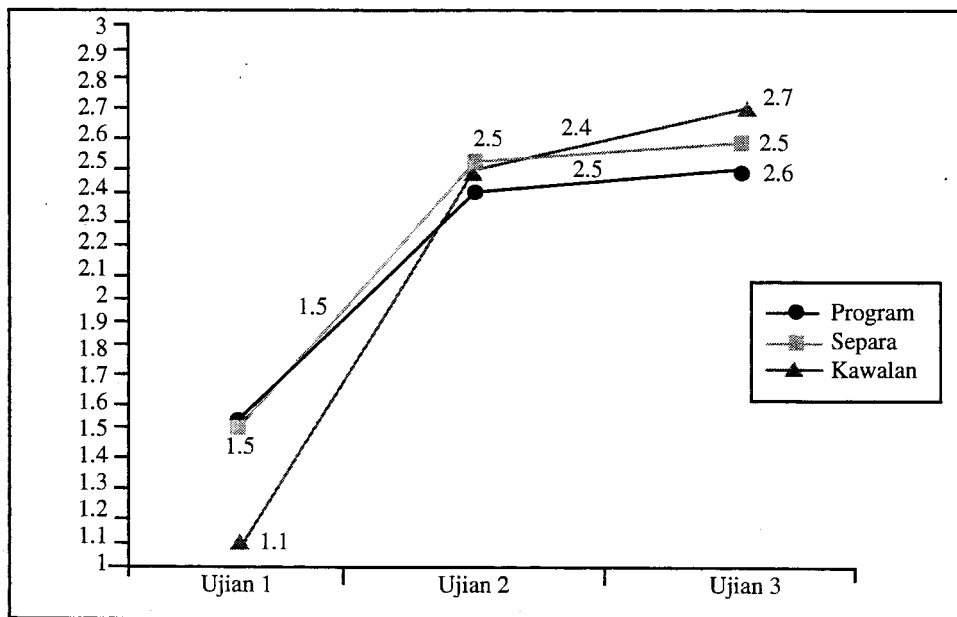
Dapatan ini menganalisis ujian pertama, kedua dan ketiga bagi ketiga-tiga kumpulan yang mengikuti program PINTAR, separa PINTAR dan kawalan. Sebanyak lima soalan yang berkaitan dengan pengetahuan potensi bahaya dadah dianalisis. Bagi soalan pengetahuan pertama, iaitu “pergaulan dengan kawan yang terlibat dadah boleh menjadikan kita penagih dadah” nilai min untuk kumpulan yang menjalani program PINTAR naik secara signifikan sebelum dan selepas ujian ($t = -12.816$, $p < 0.05$) tetapi tidak enam bulan kemudian ($t = 0.1187$, $p > 0.05$). Walaupun demikian pengukuran pertama dan enam bulan kemudian adalah berbeza secara signifikan ($t = -0.9973$, < 0.05). Ini menunjukkan bahawa pengetahuan yang berkaitan dengan soalan ini masih kekal dalam ingatan mereka. Bagi kumpulan separa PINTAR dan kawalan menunjukkan kenaikan yang sama dengan kumpulan menjalankan program (Jadual 10.1 dan Rajah 10.1).

Jadual 10.1.

Soalan Pengetahuan “Pergaulan dengan Kawan yang Terlibat Dadah Boleh Menjadikan Kita Penagih Dadah”

Pengukuran Jalan Program	Min	t	p
1-2	1.5-2.5	-12.816	0.000
2-3	2.6-2.6	0.1187	1.000
1-3	1.5-2.6	-9.973	0.000
Pengukuran separuh Program	Min	t	p
1-2	1.5-2.4	-6.526	0.000
2-3	2.4-2.5	-1.276	0.206
1-3	1.5-2.5	-7.858	0.000
Pengukuran Program Kawalan	Min	t	p
1-2	1.1-2.5	-10.190	0.000
2-3	2.5-2.7	-1.154	0.258
1-3	1.1-2.7	-12.895	0.000

Rajah10.1

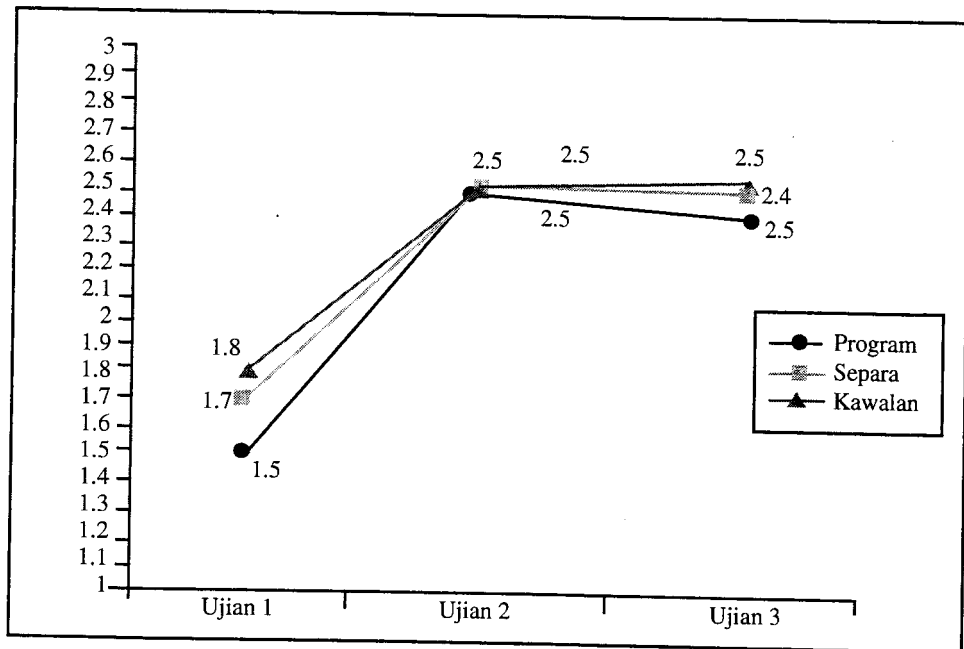

Bagi soalan pengetahuan kedua, iaitu “merokok punca penagihan dadah” nilai min untuk kumpulan yang menjalankan program naik secara signifikan sebelum dan selepas ujian ($t = -14.053$, $p < 0.05$) tetapi sama sahaja enam bulan kemudian ($t = -0.093$, $p > 0.05$). Namun, terdapat kenaikan secara signifikan sebelum program dengan enam bulan selepas program ($t = -13.493$, $p < 0.05$). Bagi kumpulan separa program dan kawalan menunjukkan kenaikan yang sama dengan kumpulan menjalankan program. Ini menunjukkan bahawa banyak pelajar percaya bahawa merokok punca penagihan dadah (Jadual 10. 2 dan Rajah 10.2).

Jadual 10.2
Soalan Pengetahuan “Merokok Punca Penagihan Dadah”

Pengukuran Program	Min	t	p
1-2	1.5-2.5	-14.053	0.000
2-3	2.5-2.5	-.093	0.926
1-3	1.5-2.5	-13.497	0.000
Pengukuran separa Program	Min	t	p
1-2	1.7-2.5	-6.706	0.000
2-3	2.5-2.4	1.341	0.184
1-3	1.7-2.5	-6.081	0.000
Pengukuran Kawalan	Min	t	p
1-2	1.8-2.5	-2.828	0.009
2-3	2.4-2.5	-.297	0.769
1-3	1.8-2.4	-2.579	0.015

Rajah 10.2

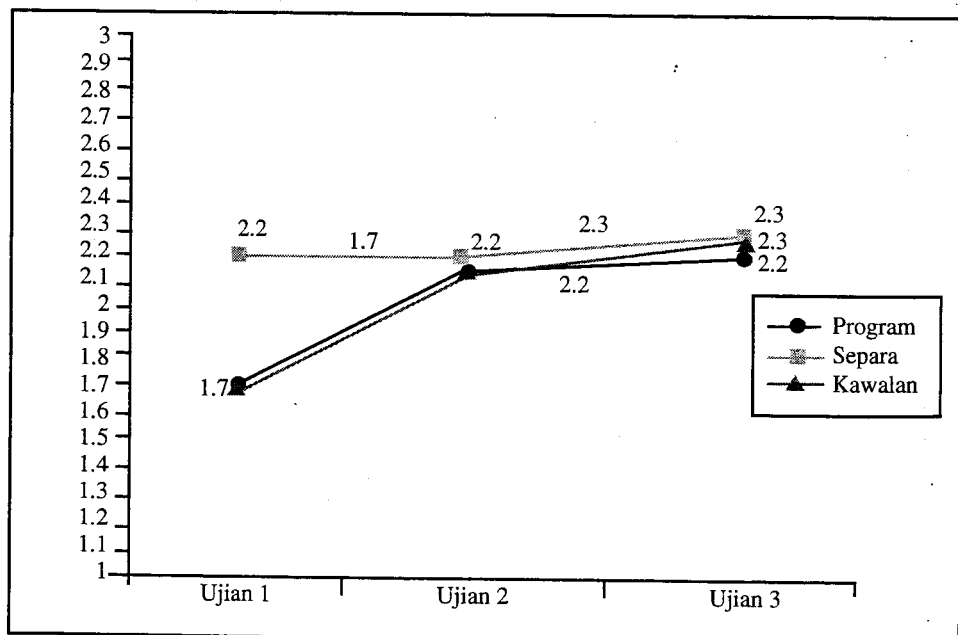

Untuk soalan pengetahuan ketiga, iaitu “pergaulan liar punca penagihan” nilai min untuk kumpulan yang menjalani program meningkat secara signifikan sebelum dan selepas ujian ($t = -6.414$ $p < 0.05$) tetapi tidak berubah enam bulan kemudian ($t = 0.000$, $p > 0.05$). Walaupun demikian, terdapat perbezaan secara signifikan sebelum program dengan enam bulan selepas program ($t = -5.399$, $p < 0.05$). Ini menunjukkan bahawa banyak pelajar percaya pergaulan liar berpunca penagihan. Bagi kumpulan separa program dan kawalan menunjukkan kenaikan yang sama dengan kumpulan menjalankan program (Jadual 10.3 dan Rajah 10.3).

Jadual 10.3
Bagi Soalan Pengetahuan “Pergaulan Liar Punca Penagihan”

Pengukuran Program	Min	t	p
1-2	1.7-2.2	-6.414	0.000
2-3	2.2-2.2	0.000	1.000
1-3	1.7-2.2	-5.399	0.000
Pengukuran separa Program	Min	t	p
1-2	2.2-2.3	-1.433	0.155
2-3	2.3-2.3	0.142	0.888
1-3	2.1-2.2	-1.242	0.218
Pengukuran Kawalan	Min	t	p
1-2	1.7-2.2	-2.646	0.013
2-3	2.2-2.2	-.328	0.745
1-3	1.6-2.3	-3.213	0.003

Rajah 10.3

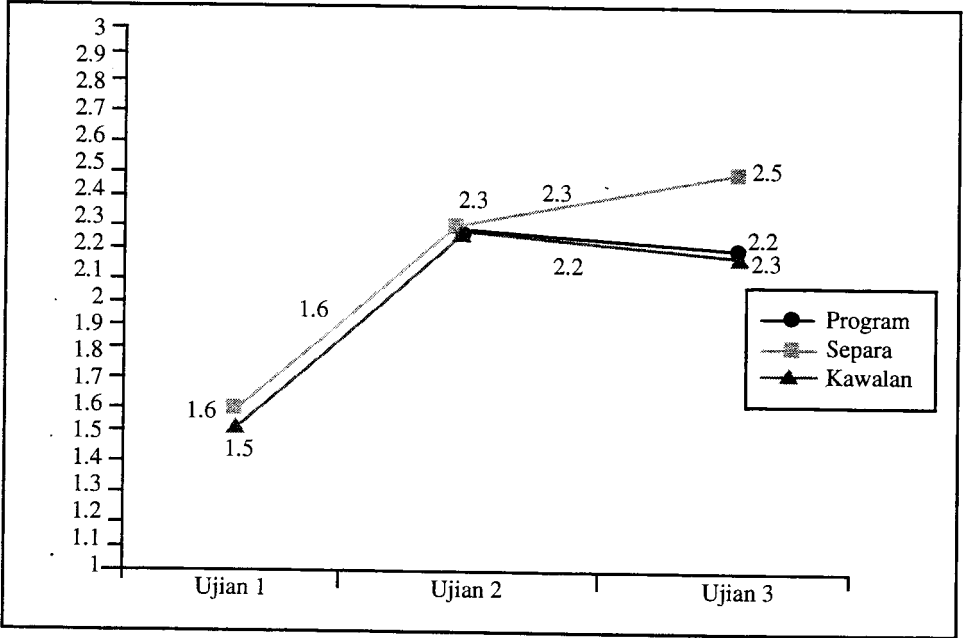
Bagi soalan pengetahuan keempat, iaitu “pengunjung pusat hiburan banyak yang terlibat dengan dadah”, nilai min untuk kumpulan yang menjalani program naik secara signifikan sebelum dan selepas ujian ($t = -9.812$ $p < 0.05$) dan naik secara signifikan tetapi tidak signifikan enam bulan kemudian ($t = 0.1224$, $p > 0.05$). Namun, terdapat perbezaan secara signifikan sebelum program dengan enam bulan selepas program ($t = -0.4982$, < 0.05). Ini menunjukkan bahawa banyak pelajar percaya pengunjung pusat hiburan yang terlibat dengan dadah. Bagi kumpulan

separa program dan kawalan menunjukkan kenaikan yang sama dengan kumpulan menjalankan program (Jadual 10.4 dan Rajah 10.4).

Jadual 10.4
Soalan Pengetahuan “Pengunjung Pusat Hiburan Banyak yang Terlibat dengan Dadah”

Pengukuran Program	Min	t	p
1-2	1.6-2.3	-9.812	0.000
2-3	2.3-2.3	.1224	0.869
1-3	1.6-2.3	-.4982	0.000
Pengukuran separa Program	Min	t	p
1-2	1.6-2.3	-6.204	0.000
2-3	2.4-2.5	-1.813	0.074
1-3	1.5-2.5	-9.199	0.000
Pengukuran Kawalan	Min	t	p
1-2	1.5-2.2	-4.361	0.000
2-3	2.2-2.2	0.000	1.000
1-3	1.5-2.2	-5.270	0.000

Rajah 10.4

Bagi soalan pengetahuan terakhir iaitu “lari rumah ialah punca kepada penagihan dadah” nilai min untuk kumpulan yang menjalani program naik tetapi tidak secara signifikan sebelum dan selepas ujian ($t = 1.759$ $p > 0.05$) dan naik lagi secara tidak

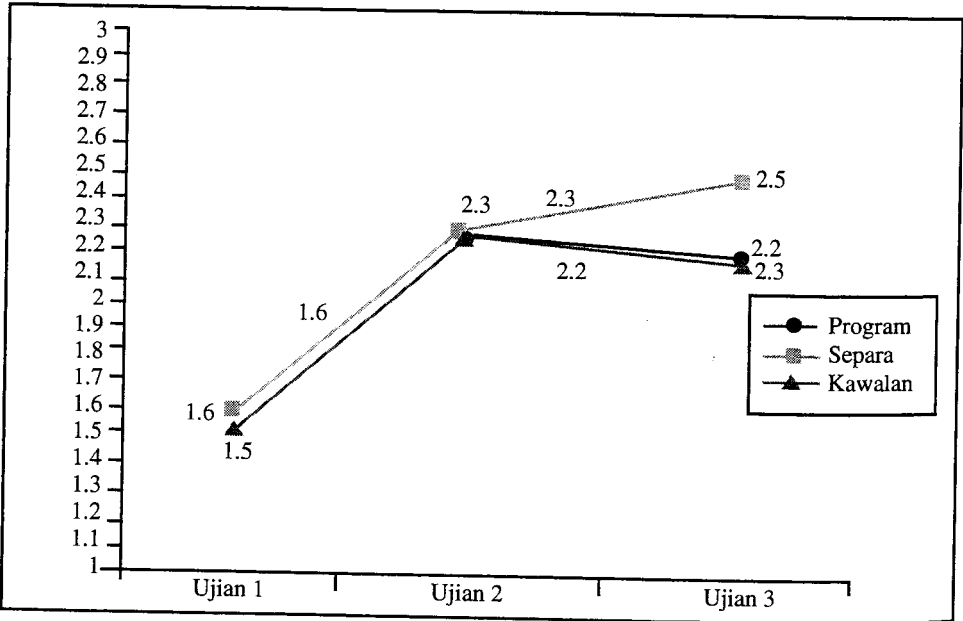
signifikan enam bulan kemudian ($t = -1.137, p > 0.05$). Juga, perbezaan sebelum program dengan enam bulan selepas program juga tidak signifikan ($t = -0.063, p > 0.05$). Ini menunjukkan bahawa banyak pelajar masih belum menyedari bahawa lari rumah adalah punca kepada penagihan. Bagi kumpulan separuh program dan kawalan menunjukkan kenaikan yang tidak signifikan sama dengan kumpulan menjalankan program.

Jadual 10.5

Soalan Pengetahuan Lari Rumah adalah Punca Kepada Penagihan Dadah

Pengukuran Program	Min	t	p
1-2	2.0-1.8	1.759	0.080
2-3	1.8-1.9	-1.137	0.257
1-3	1.9-1.9	0.063	0.950
Pengukuran separa Program	Min	t	p
1-2	2.3-1.9	3.078	0.003
2-3	1.9-2.1	-0.815	0.418
1-3	2.3-2.1	2.250	0.027
Pengukuran Kawalan	Min	t	p
1-2	2.1-2.0	0.827	0.415
2-3	2.0-2.0	0.328	0.745
1-3	2.1-2.0	0.769	0.448

Rajah 10.5

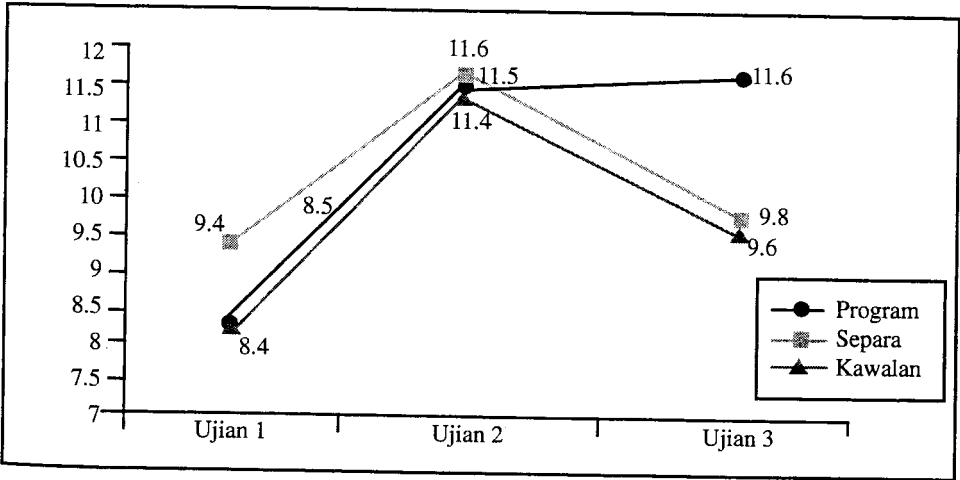
Akhir sekali, kelima-lima skor ini digabungkan dan hasilnya adalah seperti di Jadual 10.6 dan Rajah 10.6. Kajian mendapati bahawa sebelum mengikuti program

PINTAR banyak pelajar darjah empat kurang pengetahuan tentang penyebab masalah penagihan dadah. Setelah mengikuti program, tahap pengetahuan meningkat secara signifikan ($t = -12.040$, $p < 0.05$). Walaupun demikian, tiada perubahan diperhatikan enam bulan kemudian ($t = -0.647$, $p > 0.05$). Secara keseluruhan, terdapat kenaikan secara signifikan sebelum program dengan enam bulan selepas program ($t = -12.331$, $p > 0.05$). Ini menunjukkan bahawa banyak pelajar masih mengekalkan kefahaman pengetahuan tentang dadah walaupun setelah enam bulan berlalu. Jika dibandingkan dengan kumpulan separa program, kenaikan adalah signifikan sebelum dan selepas program, tetapi menurun semula enam bulan kemudian (kedua-dua perubahan adalah signifikan). Tidak ada perbezaan antara sebelum dan enam bulan selepas program. Hal yang sama juga diperhatikan dengan kumpulan kawalan.

Jadual 10.6
Pengukuran Pengetahuan (keseluruhan) dalam Program Pintar

Pengukuran Program	Min	t	p
1-2	8.5-11.5	-12.040	0.000
2-3	11.5-11.6	-.647	0.519
1-3	8.4-11.6	-12.331	0.000
Pengukuran separa Program	Min	t	p
1-2	9.4-11.6	-5.790	0.000
2-3	11.6-9.8	7.550	0.000
1-3	9.2-9.7	-1.436	0.155
Pengukuran Kawalan	Min	t	p
1-2	8.4-11.4	-6.421	0.000
2-3	11.4-9.6	7.172	0.000
1-3	8.3-9.6	-2.790	0.009

Rajah 10.6

KESIMPULAN

Daripada data yang terkumpul, kita perhatikan bahawa kumpulan kajian telah berubah secara positif setelah mengikuti program berbanding dengan kumpulan separa program PINTAR dan kawalan. Namun demikian perubahan ini tidak begitu jelas enam bulan kemudian.

Berdasarkan data yang dibentangkan, kita boleh juga rumuskan bahawa pelajar perlu diberi pengetahuan dan latihan yang secukupnya bagi memberi ingatan yang kekal dalam minda mereka terhadap bahaya dadah. Sebagai penyebar maklumat, mereka haruslah mengetahui lebih mendalam mengenai pengetahuan dalam masalah dadah (Botvin & Botvin, 1997). Strategi pelaksanaan perlu difikirkan untuk meluaskan lagi program awalan terhadap pelajar sekolah umpamanya menggalakkan keluarga menghadiri program pencegahan dadah (Botvin et al., 1995).

YAB Perdana Menteri, Datuk Seri Abdullah Hj. Badawi dalam ucapannya ketika merasmikan 2003 sebagai tahun memerangi dadah habis-habisan mengatakan bahawa “kita perlu kaji semula cara perang dadah” memerlukan penglibatan semua pihak, agensi kerajaan, NGO, bekas penagih yang berjaya mengatasi ketagihan, ibu bapa, pihak media, sektor swasta, pemimpin masyarakat, guru dan semua rakyat negara ini.

Usaha pencegahan awalan dadah harus diteruskan dengan mencari tatacara dan strategi pencegahan yang lebih berkesan. Dengan tersebarnya pengetahuan terhadap pencegahan dadah, maka secara integratif, matlamat “sekolah bersih dadah 2012” akan dapat dicapai dan aktiviti antisosial dapat dicegah. Sehubungan dengan itu, adalah menjadi tanggungjawab semua pihak yang terlibat, sama ada agensi kerajaan, NGO mahupun pihak penyelidik untuk mengenal pasti dan mengimplementasikan kaedah pencegahan yang lebih berkesan.

BIBLIOGRAFI

Agenda Dadah Kebangsaan (1997). Kuala Lumpur.

Amode, M., & Robb, N (1998). Evaluating outcomes in a substance abuse training program for Southeast Asian human service worker: Problems in measuring cross-culturally. *Journal of Drug Education*, 28(10), 53-63.

Botvin, G.J., Dusenbury, L., Baker, E., James-Ortiz, S., & Kerner, J. (1989). A skill training approach to smoking prevention among Hispanic youth. *Journal of Behavioral Medicine*, 12, 279-296.

Botvin, D. J., Schinke, S. P., Epstein, J. A., Diaz, T. (1995). Effectiveness of culturally focused and generic skill training approaches to alcohol and drug abuse prevention among minority adolescents: Two year follow-up results. *Psychology of Addictive Behaviours*, 9(3), 183-194.

Botvin, G. J., & Botvin, E. M. (1997). *Comprehensive textbook of substance abuse*. Baltimore, MD: Williams & Wilkins.

Botvin, G. J., Baker, E., Dusenbury, L., Tortu, S. & Botvin, E. M. (1990). Preventing adolescent drug abuse through a multimodal cognitive-behavioral approach: Results of a 3 years study. *Journal Consultant Clinical Psychology*, 58(4), 437-446.

Botvin, G.J., & Botvin, E.M. (1992), *School – based and community – based prevention approaches*. Dalam J.H. Lowinson, P.Ruiz, R.B. Millmon & J.G Longrod (Eds.), *Substance abuse: A Comprehensive textbook*. (Edisi Kedua, ms. 910 – 927), Baltimore, MD: Williams & Wilkins.

Dusenbury, L., & Falco, M. (1997). A review of the evaluation of 47 drug abuse prevention curricula available nationally. *Journal of School Health*, 67(4), 127-130.

Dusenbury, L. (1996). *Making the grade: A guide to school drug prevention programs*. Washington, D. C.: Drug Strategies.

Ellickson, P. L., & Belt, R. M. (1990). *Prospects for preventing drug use among young adolescents*. Santa Monica, CA: The RAND Corporation.

Ennett, S. T., Ringwalt, C., & Flewelling, R. L. (1994). How effective is drug abuse resistance education? A meta-analysis of Project DARE evaluations. *American Journal Public Health*, 84(9), 1394-1401.

- Garis Panduan Program Pendidikan Pencegahan Dadah*. Kuala Lumpur: Agensi Dadah Kebangsaan.
- Guild, T., & Lowe, G. (1998). Media message and alcohol education: A school-based study. *Psychological Reports*, 821, 124-126.
- Hansen, W. B. (1992). School-based substance abuse prevention: A review of the state of the art in curriculum 1980-1990. *Health Education Research*, 7(3), 403-430.
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), 64-105.
- Hussain, Habil, & Mustafa Ali, Mohd. (1991). *Penyalahgunaan dadah – hidup tak bererti maut menanti*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kaplin, S. (1996). Drug prevention with young people: Defining the model and evaluating effects. *Journal of The Institute of Health Education*, 34, 4.
- Kementerian Pendidikan Malaysia (1995). *Pendidikan pencegahan dadah dalam KBSM*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kim, S. W., Crutchfield, C., Williams, C., & Helper, N. (1998). Towards a new paradigm in substance abuse and other problem behavior prevention for youth: Youth development and empowerment approach. *Journal of Drug Education*, 28(1), 1-17.
- Laporan Dadah 1998*. Kuala Lumpur: Agensi Dadah Kebangsaan.
- Mahmood, N. M. (1990). *Pengantar psikologi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mahmood, N. M. (1991). Perubahan psikologi penagih dadah yang mengikuti program pemulihan Serenti. *Seminar PSIMA III*, Kuala Lumpur, Mei.
- Mahmood, N. M. (1996). Functional support and familial variables related to multiple relapse cases. *16th IFNGO Conference for the Prevention of Drug and Substance Abuse*, Jakarta, Disember 2-6

- Mahmood, N. M., & Md. Shuaib, Che Din. (1996). Psychosocial factors influencing recidivism amongst psychoactive drug addicts. *18th World Conference World Federation of Therapeutic Communities*, St. Petersburg, Russia.
- Mahmood, N. M., Md. Shuaib, Che Din & Ismail, Ishak. (1996). Functional support and familial variables relate to multiple relapse cases. *16th International IFNGO Conference for the Prevention of Drugs and Substance Abuse*, Jakarta, Indonesia.
- Mahmood, N. M. (1999). Familial relationship and receptivity to drug rehabilitation programme. *VI European Congress of Psychology*, Rome, Julai 4-9.
- Mahmood, N. M., & Edman, J. L. (1999). Depression, anxiety and attribution patterns amongst psychoactive drug user. *3rd Conference of The Asian Association of Social Psychology*, Taipei, Ogos 4-7.
- Mahmood, N. M., Md. Shuaib, Che Din, Lasimon, Matokrem, Muhd Dzahir, Kasa & Rusli, Ahmad. (1999). *Penagihan dadah dan residivisme. Aspek-aspek psikososial dan persekitaran*. Sintok: PPP, UUM.
- Mahmood, N. M. (2003). Rawatan dan pemulihan dadah di Malaysia: Cabaran masa kini. *Seminar Kebangsaan Pemulihan Penagihan dan Pengurangan Beban Dadah: Amalan Masa Kini*, Kuala Lumpur, April.
- Maznah, Ismail, Choo, P.F., & Hoo, S.K. *Pendekatan-pendekatan dan strategi pendidikan pencegahan penyalahgunaan dadah*. Pusat Pengajian Ilmu Pendidikan. Universiti Sains Malaysia.
- McClanahan, K. K., McLaughlin, R. J., Loos, V.E., Holcomb, J.D., Gibbens, A.D., & Smith, Q.W. (1998). Training school counselors in substance abuse risk reduction techniques for use with children and adolescent. *Journal of Drug Education*, 28(1), 39-51.
- Md. Shuaib, Che Din, & Mahmood, N. M. (1999). Counseling the drug addicts. (Workshop paper), *Cultural Diversity Issues in Counseling*, UMS, Kota Kinabalu, 4 Jun.
- NADI. 2001. Kuala Lumpur: Agensi Dadah Kebangsaan.
- Pentz, M. A., Dwyer, J. H., MacKinnon, D. P., Flay, B. R., Hansen, W. B., Wang, E. Y., & Johnson, C. A. (1989). A multi-community trial primary prevention

of adolescent drug abuse: Effects on drug use prevalence. *Journal of the American Medical Association*, 261, 3259-3266.

Perry, C. L., Grant, M., Ernberg, G., Florenzano, R. U., Langdon, M. C., Myeni, A. D., Waahlberg, R., Berg, S., Andersson, K., & Fisher, K. L. (1989). WHO Collaborative Study on Alcohol Education and Young People: Outcomes of a four-country pilot study. *International Journal of Addiction*, 24(12), 1145-1171.

Perry, C. L., Williams, C. L., Foster, J., Wolfson, M., Wagenaar, A. L., Finnegan, J. R., McGovern, P., Veblen-Mortenson, S., Komro, K. A. & Anstein, P. (1993). Background, conceptualization and design of a community wide research program on adolescent alcohol use: Project Northland. *Health Education Research*, 9(1), 125-136.

Roche, A.M. (1998). Alcohol and drug education training: A review of key issues. *Drug, Education, Prevention and Policy*, 5(1), 85-99.

Tobler, N. S. (1992). Drug prevention programs can work: Research findings. *Journal of Addictive Diseases*, 11(3), 1-28.

Utusan Malaysia. Isnin 11 Jun 2001

Utusan Malaysia. Jumaat 28 Jun 2002.

Yahya, Don. (1999). *Hubungan penagihan dadah dengan perlakuan jenayah: Pengaruh faktor-faktor psikososial dan institut terpilih*: Tesis Sarjana UUM. Tidak diterbitkan.